

Відень, березень 1938 року

Скільки потім жив, стільки Ернст Кальтенбруннер і пишався своєю участю у віденських подіях тридцять восьмого. Це була не просто присутність у масовці — ні, поталанило зіграти неабияку, можна сказати, провідну роль.

Тоді він, оберфюрер СС, керував австрійським територіальним об'єднанням СС «Остеррайх», яке потім перейменували на «Донау». Десятого березня до Відня прибув Вольфрам Зіверс з інституту «Аненербе»¹ з особливими повноваженнями від самого Гімлера. Посланець рейхсфюрера повідомив, що австрійське питання днями буде вирішене, тож керівництво рейху, партії та особисто фюрер мають для Кальтенбруннера дуже важливе доручення. Та й до кого ж звертатися, як не до нього, перевіреного активіста австрійського відділення партії, людини, яка практично стояла біля витоків тамтешніх загонів СС?

Те, що Австрійська республіка на тонку пряде і от-от накаже довго жити, Ернст знав і без цього Вольфрама. План приєднання Австрії до Німеччини

¹ Головне управління «А» — секретний інститут «Аненербе» («Спадщина предків»), котрий був структурним підрозділом СС.

звався «Отто»; і те, що в ньому стосувалося австрійських сил СС, виконувалося ретельно, дуже точно й негайно — у зазначені терміни. І хоча точної дати Ернст не знав, але за характером доручень відчув, що все відбудеться от-от, а коли в лютому в Берліні Гітлер прибув до рейхстагу та з його трибуни на весь світ проголосив, що Німеччина готова взяти під свій захист десять мільйонів німців Австрії та Чехословаччини, зрозумів — лік іде на дні.

У ніч на дванадцяте березня, коли Восьма армія вермахту під командуванням генерала фон Бока за наказом Адольфа Гітлера перейшла державний кордон Австрії і розпочала наступ на Відень, люди Кальтенбруннера блискавично зайняли у столиці та всіх великих містах урядові і громадські будівлі, а сам оберфюрер взявся за виконання особливого доручення.

...Його чорний «Opel P4» летів нічним Віднем. У салоні — тільки перевірені люди. За кермом, у шкіряному пальті,— колишній студент, унтерштурмфюрер Уве Крамар. На задньому сидінні — не раз у минулому засуджений за бандитизм гауптштурмфюрер Петер Ланге — дійсно довгий, мабуть під два метри, та невисокий здоровань Вернер Краузе, штурмбаннфюрер СС. У юності був молотобійцем на заводі в Лінці, потім професійним цирковим борцем, тепер — командир підрозділу. Усіх їх Ернст добре знав: служили в тридцять сьомому штандарті¹. У тридцять четвертому році Гітлер виділив СС

¹ Штандарт СС (нім. SS-Standarte) — основна адміністративно-територіальна організаційна одиниця СС. Штандарти за чисельністю приблизно відповідали армійському полку і склалися з 1–3 тисяч чоловіків.

в окрему організацію в структурі націонал-соціалістської партії, тоді-то і були створені штандарти, причому не лише в Німеччині, але і в Австрії: тридцять сьомий був сформований у Лінці, п'ятдесят третій — у Нижній Австрії, вісімдесят дев'ятий — у Відні. Сам Кальтенбруннер тривалий час командував тридцять сьомим, тому і взяв із собою цих трьох — добре їх знав і не мав сумнівів у їхній відданості.

— Що, командире, згадаємо молоді літа? — басовито спитав Ланге.— Покажемо владі смаженого вовка, як того разу?

«То були веселі часи, причому, не так уже й давно»,— ледь помітно усміхнувся Ернст. Тоді, у тридцять четвертому, під час спроби перевороту в Австрії, одним з очільників якого був саме він, Кальтенбруннер, нацистам вдалося захопити телефонний вузол, державну радіостанцію RAVAG і, перевдягнувши сто п'ятдесят бойовиків у військовій строї, заволодіти резиденцією бундесканцлера на Балльхаусп्लатц. Уся операція була проведена за двадцять хвилин без жодного пострілу, ще і шістдесят п'ять солдатів охорони та поліцаїв роззброїли. А от потім...

«Шкода, що ще тоді не вийшло, трішки вміння забракло,— думав Кальтенбруннер.— Будівлю вісімдесят дев'ятий штандарт таки захопив, канцлер Дольфус спробував втекти та отримав кулю в шию і незабаром сконав. І по заслугі — він систематично утискав націонал-соціалістів: вислав з Австрії, виганяв із війська, нарешті заборонив саму партію. Якби я тоді керував операцією, то діяв би рішучіше й не дозволив би міністрам вибратися з резиденції

та організувати придушення перевороту. Якби ці голуби сизі сиділи у заручниках, тож і справа пішла б інакше...»

Після провалу путчу кілька тисяч його учасників заарештувала поліція, а тринадцятьох найактивніших поспіхом засудили і розстріляли. Але їх Кальтенбруннеру не було шкода, хіба що командира вісімдесят дев'ятого штандарта Франца Хольцвебера, якого він добре знав особисто.

Кальтенбруннерові тоді теж довелося в тюрмі посидіти, навіть голодовку оголошував...

— Та ні, Петере, «як тоді» нас не влаштовує,— гмикнув командир.— Цього разу треба зробити все значно краще!

Він повернувся і глянув у задне скло: слідом за ними по Габленцгассе котили ще два легковики і чотири вантажівки, повні озброєних до зубів зарізак із СС:

— Значно краще, друже Петере.

Він помовчав, а коли колона опинилася на вулиці Бурггассе, наказав:

— Перевірте зброю, панове!

Уве Крамар зняв руку з важеля передач і похлопав по кобурі, що висіла на правому боці. Вернер Краузе витягнув свій «Парабеллум» і загнав патрон до патронника, а Ланге просто подивився на новенький пістолет-кулемет MP-38, що висів у нього на грудях, і нічого не сказав.

«Опель» вилетів на Хельденплац і з неприємним виском загальмував перед Хофбурзьким палацом. Ернст вискочив із салону та, відчувши поколювання у відсидженій нозі, мимохідь пообіцяв собі, що біль-

ше ніколи не їздитиме на таких некомфортабельних автівках. Йому, з його зростом у сто дев'яносто два сантиметри, потрібен «Хорьх» або «Мерседес». Як здоровенний Ланге вмістився на задньому сидінні, взагалі не збагнути.

Гальмували легковики, під'їжджали вантажівки, із них один за одним вискакували рославі здоровані, усі з автоматами і в есесівських одностроях. Це були бійці першого та другого штурмів першого штурмбанна вісімдесят дев'ятого штандарту.

Назви підрозділів СС відрізнялися від армійських, але структура військ була схожою, тож за своїти нескладно: рота — штурм, батальйон — штурмбанн, полк — штандарт. Тож і звання просто запам'ятати: армійською ротою командує гауптман¹, есесівським штурмом — штурмфюрер. Так і далі: батальйонний командир у війську майор, у СС — штурмбаннфюрер, а штандартенфюрер дорівнює полковникові.

План операції був доведений людям Кальтенбруннера ще вдень, тож вони знали свою справу: підрозділи бігом кинулися захоплювати палац, а сам оберфюрер зі своїми горлорізами з легковиків, вихопивши зброю, понісся до імперської скарбниці. Напередодні він кілька днів провів тут під виглядом екскурсанта, тому добре знав, куди йому треба. Скарбниця розташовувалася всередині ансамблю, поряд із капелою. Ернст нісся щодуху, випередивши

¹ Гауптман (нім. Hauptmann) — військове звання молодшого офіцерського складу у збройних силах Німеччини. Аналогічне звання в деяких інших арміях — капітан.

всіх поплічників, тільки Ланге не відставав, тримаючи темп завдяки довжині ніг: відстань, яку звичайна людина пробігала за тридцять кроків, і він, і Кальтенбруннер долали за двадцять.

Літній доглядач — ветеран Світової війни, колишній капрал австрійського імператорського війська, ще позавчора погодився допомогти за невелику віддяку й тепер розчахнув двері, ледве оберфюрер наблизився до них, а сам відступив на крок убік, виструнчився і приклав два пальці до козирка кепі. «Оце так вишкіл!» — мимохідь подумав Кальтенбруннер.

— Поліцейська сигналізація? — спитав він у ветерана.

— Вимкнена разом із місцевою, — доповів той, не зводячи з есесівця очей.

— Ключ? — простягнув руку до колишнього солдата Ернст. Той напевне знав, який саме знадобиться, і був готовий: витягнув із бокової кишені піджака великого старовинного ключа без груші, бирки чи будь-якої позначки.

— Це той? — грізно спитав командир австрійських есесівців. — Від тієї самої зали?

— Це паспарту, гер генерал! — хвацько відрапортував наглядач. — Підходить практично до всіх замків палацу, до потрібного вам — також.

— Добре, я тобі цього не забуду, — сказав Ернст. Він помітив, що старий солдат назвав його генералом. Його есесівське звання — оберфюрер — було проміжним між полковником і генералом, і еквівалентного у вермахті не мало. Приємно, коли тебе сприймають тим, ким ти давно хочеш бути...

Поки вони розмовляли, підбігли помічники Кальтенбруннера з легковиків — усі в званнях, рівнозначних офіцерським.

— Ланге і Крамар зі мною, — наказав керівник операції. — А ви, пане штурмбаннфюрер, — звернувся він до Краузе, — візьміть людей, перевірте всі приміщення та організуйте охорону будівлі. Виконуйте!

Моцак клацнув підборами, гримнув: «Яволь!», — але Ернстові було не до нього: із двома підручними він помчав у гліб будівлі. Коли вони добігли до зали номер одинадцять, він кинув супутникам:

— Охоронятимете ззовні!

Трохи віддихався і заходився відчиняти двері. Руки чомусь трусилися, ключ не одразу потрапив до замкової щілини. «А якщо святині там уже нема?» — майнула зрадлива думка. Старий доглядач знав, яке приміщення його цікавить; що як він устиг попередити владу? «Тоді — кінець, гніву фюрера не уникнути».

Ключ провернувся, замок у дверях клацнув, як затвор гвинтівки, коли стрілець досилає набій до патронника. Ернст аж здригнувся, тоді озирнувся на своїх: чи не помітили? Ні, стоять зі зброєю в руках, підходи поглядами промацують. Він потягнув за ручку, — стулка слухняно піддалася, — і пірнув у темряву зали, судомно намагаючи в кишені електричний ліхтар. Чому він не ввімкнув світла — кого боятися, будівля ж уже захоплена? — він і сам не зміг би відповісти. Підскочив до потрібного стенду й посвітив: білий промінь у темряві видався надзвичайно яскравим. Ну ось же він, експонат номер 155!

Під ним табличка з написом: «Святий спис. Епоха Каролінгів, VIII століття. Із пізнішими доданнями сталі, заліза, латуні, срібла, золота та шкіри».

Хух! — відлягло від серця. Хвала богам, фюрерові та кому завгодно: реліквія виявилася на місці. Завданням операції було не допустити, щоб австрійці встигли вивезти реліквії: зуб Івана Хрестителя, мощі святої Анни, шматочок дерев'яних ясел, у котрі Марія колись поклала немовля Ісуса, різні мечі та корони, а головне — щоби вони нікуди не поділи цього списа.

— Ланге, зайдіть сюди,— голосно й владно гукнув Кальтенбруннер, і тільки-но темний силует виник у дверному прорізі, наказав: — Увімкніть світло та підійдіть.

Той клацнув вимикачем, намацавши його на стіні біля дверей, і Ернст від несподівано яскравого світла аж примружився. Високий і кремезний, із широким тулубом і могутніми м'язистими руками, з автоматом на грудях, у повному спорядженні офіцера СС гауптштурмфюрер Ланге одним виглядом міг у будь-кого викликати мимовільну повагу та тривожний неспокій. Але Ернст його не боявся, а от Ланге наближався якось украй обережно, навіть з острахом.

— Петере, сміливіше,— підбадьорив його командир.— От, глядіть: це,— указав на артефакт Кальтенбруннер,— чи не найбільша у світі святина, що має надзвичайну магічну силу. Історична справедливість вимагає, щоб вона належала Великій Німеччині, і сьогодні ми з вами здійснюємо акт повернення. Операцію контролює сам рейхсфюрер Гімлер, про її перебіг він особисто доповідає фюрерові!

Почувши імена перших осіб Німеччини, здоровань мимохіть виструнчився.

— Зараз мені треба доповісти про успішне завершення операції,— вів далі командир групи захвату,— а ви, Петере, залишіться тут, нікого не впускатимете та відповідатимете головою за цю річ.

Здоровань став біля музейної вітрини, всім виглядом показуючи, що він радше помре, ніж дозволить комусь зайти до зали.

— Нікого не впускати, самому туди не заходити і не випускати звідти Ланге аж до мого спеціального розпорядження,— уже в коридорі наказав Кальтенбруннер Крамарові й поспішно, майже бігом, рушив до кабінету директора, де,— він знав це достеменно,— був міський телефон.

Ключ-паспарту легко впорався із замком приймальні. Ернст увійшов та обмацав приміщення променем ліхтаря: на столі, за яким вдень працювала секретарка, він побачив те, що йому було треба: чорний ебонітовий телефонний апарат «Siemens». Стрімко підійшов до столу, зняв слухавку та, піднісши її до вуха, почув довгий гудок — зв'язок був. Він набрав кілька цифр, дочекався, поки з того боку пролунає відповідь, і, нічого не пояснюючи, промовив кодову фразу: «Передайте Гретхен, що ліки для тітки Ельзи я купив». «Спасибі, тепер тітка напевне одужає»,— відповіли так само обумовленою фразою з іншого кінця лінії.

Він дав відбій і, підморгнувши уявній секретарці директора, направився не до кабінету, а до виходу: ще буде час особисто оглянути всі приміщення, а зараз є важливіші справи.